

2.9.2002

Sanasto

Insuliinihoidossa ja diabeteksen hoidossa yleisesti käytettyjä termejä

A_{1c} -pitoisuudet: tunnetaan myös nimellä **HbA_{1c}** -arvot tai glykohemoglobiinitaso. Sokeristuneen verenpunan määrä veressä prosentteina. Tarjoaa vakaan vertailuarvon sokeritasapainon seurantaan 2-3 kuukaudeksi. Paastolla tai aterioinnilla ei ole välitöntä vaikutusta näihin arvoihin.

Aikuisiän diabetes: ks. Tyypin 2 diabetes.

Bolusinjektio: ylimääräinen annos lyhytvaikutteista insuliinia, joka annetaan haluttaessa hallita odotettavissa oleva veren glukoosipitoisuuden nousu esimerkiksi aterian jälkeen.

Diabetes mellitus: suuri veren glukoosipitoisuus paaston aikana ja/tai aterian jälkeen. Sairaus johtuu siitä, ettei haima kykene tuottamaan riittävästi insuliinia tai ääreiskudokset reagoivat puutteellisesti insuliiniin.

Diabeteslääke: aine, joka auttaa diabetesta sairastavaa henkilöä alentamaan veren glukoosi- eli sokeripitoisuutta.

Eksogeeninen insuliini: insuliini, joka valmistettu biosynteettisesti ja annostellaan ruiskulla.

Endogeeninen insuliini: insuliini, jota ihmisen oma haima tuottaa.

Glukoosi: rakenteeltaan yksinkertainen sokeri, verensokeri. Yksi kehon tärkeimmistä energianlähteistä.

Haima: elin, jossa on insuliinia erittäviä beetasoluja.

Heikentynyt glukoosinsieto (IGT): veren glukoositaso on normaalia korkeammalla, mutta eivät niin korkealla, että potilaalla voitaisiin todeta diabetes mellitus.

Hyperglykemia: veren liian suuri glukoosipitoisuus (korkea verensokeri) on merkki siitä, ettei diabetes ole hallinnassa. Ilmenee usein silloin, kun ruumiissa ei ole sen tarpeisiin nähden riittävästi insuliinia.

Hypoglykemia: veren liian alhainen glukoosipitoisuus (matala verensokeri). Voi ilmetä silloin, kun henkilö on ottanut liian suuren määrän insuliinia, rasittunut liikaa fyysisesti tai nauttinut liian vähän ravintoa.

Ihmisinsuliini: insuliini, joka on kemiallisesti samanlaista kuin ihmiskehon tuottama insuliini.

Ihonalainen injektio: liuoksen, kuten insuliinin, annostelu ihonalaiskudokseen.

Insuliini: hormoni, joka auttaa kehoa varastoimaan ja käyttämään glukoosia (sokeria) energianlähteenä.

Insuliinianalogi: insuliinijohdos, biosynteettinen insuliini, joka ei ole kemiallisesti identtistä ihmisinsuliinin kanssa. Se on vaikutuksiltaan samanlainen, mutta eroaa kineettisiltä ominaisuuksiltaan.

Insuliinista riippuvainen diabetes mellitus (IDDM): ks. Tyypin 1 diabetes.

Insuliiniresistenssi: insuliinin heikentynyt vaikutus ääreiskudoksissa. Liittyy usein kohonneeseen verenpaineeseen (hypertensio) tai korkeisiin veren rasvapitoisuuksiin (hyperkolesterolemia, veren liiallinen kolesterolipitoisuus).

Insuliinista riippumaton diabetes mellitus (NIDDM): ks. Tyypin 2 diabetes.

Kahden tunnin arvo (PPG): veren glukoositaso 2 tuntia aterian jälkeen.

Neutraali-Protamiini Hagedorn (NPH) -insuliini: protamiinivalkuaista sisältävä insuliini tuotiin markkinoille 80 vuotta sitten ja se on edelleen monissa maissa yleisimmin käytetty insuliinimuoto.

Nuoruusiän diabetes: aiemmin käytetty nimitys insuliinista riippuvaisesta diabetes mellituksesta (IDDM) eli tyypin 1 diabeteksesta.

Oraalinen lääke: suun kautta tablettina tai kapselina otettava diabeteslääke, joka pienentää veren glukoosipitoisuutta.

Paastoplasmanglukoosi (FPG): glukoosin määrä plasmassa paaston aikana. Veren ja plasman glukoosipitoisuutta mitataan ja verrataan usein vastavuoroisesti, vaikka plasman glukoosipitoisuus on keskimäärin 11 % korkeampi kuin kokoveren.

Perushoito: säännöllinen, jatkuva insuliinin annostelu insuliinin perustarpeeseen (esim. pistoksena, insuliinikynällä tai -pumpulla).

Plasma: veri ilman soluja. Oljenvärisen neste, joka koostuu yli 90-prosenttisesti vedestä. Sisältää myös valkuaisaineita, suoloja, rasvoja ja glukoosia.

PPAR γ eli peroksisomien proliferaatiota aktivoivat gammareseptorit: tumareseptorit (tunnistusalueet), jotka sijaitsevat rasvakudoksessa, luustolihaksissa ja maksassa. Näiden alueiden aktivoiminen lisää kudoksen insuliiniherkkyyttä. Glitasonien, jotka tunnetaan myös tiatsolidiinidioniryhmän lääkeaineina, tiedetään aktivoivan näitä reseptoreita.

Sokeritasapainon hallinta: veren glukoosipitoisuuden hallinta joko ruokavaliolla tai insuliini- ja/tai lääkeshoidolla sen ylläpitämiseksi normaalin vaihtelun puitteissa.

Tyypin 1 diabetes: aiemmin on käytetty nimityksiä ”insuliinista riippuvainen diabetes mellitus” (IDDM) tai nuoruusiän diabetes. Krooninen häiriö, jossa beetasolut ovat tuhoutuneet ns. autoimmuunimekanismin seurauksena.

Tyypin 2 diabetes: aiemmin on käytetty nimityksiä ”insuliinista riippumaton diabetes mellitus” (NIDDM) ja ”aikuistyyppin diabetes”. Yleisin diabetes mellituksen muoto, jota sairastaa noin 80–85 % diabeetikoista. Tyypin 2 diabetesta sairastavien haimassa muodostuu liian vähän insuliinia ja/tai heidän ääreiskudoksensa reagoivat heikosti insuliinille (ks. insuliiniresistenssi).

Veren glukoosi: ihmisruumiin tärkein sokeri, jota muodostuu kolmesta ravinnon ainesosasta – valkuaisaineista, rasvoista ja pääasiassa hiilihydraateista. Solut eivät pysty varastoimaan tai hyödyntämään glukoosia ilman insuliinia.

Verensokerin paastoarvo (FBG): paastoverenglukoosi, veren glukoosipitoisuus paaston aikana.